

**3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Τοπικής Ιστορίας και Εκπαίδευσης:
Η Μικρασιατική Καταστροφή και η διδακτική προσέγγισή της στο σύγχρονο
Σχολείο,
Χαλκίδα 27-29 Ιανουαρίου 2023**

ΤΙΤΛΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ:

«Ψηλαφώντας την ανταλλαγή πληθυσμών μέσα από την ιστορία του Οσίου Ιωάννη του Ρώσου»

ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ-ΣΧΟΛΕΙΟ:

Δημήτριος Τζιμώκας (ΠΕ02), Γυμνάσιο Προκοπίου «Όσιος Ιωάννης ο Ρώσος»

ΤΑΞΗ:

Β΄ Γυμνασίου

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ:

6 διδακτικές ώρες (τουλάχιστον)

ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ:

Ιστορία, Τοπική ιστορία, Λογοτεχνία, Θρησκευτικά, Πληροφορική, Εικαστικά

ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟΥ-ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ/ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ:

Αφετηρία για το σενάριο υπήρξε η επέτειος μνήμης των εκατόχρονων της μικρασιατικής καταστροφής σε συνδυασμό με την πρόσφατη μετονομασία του σχολείου μας σε Γυμνάσιο Προκοπίου «Όσιος Ιωάννης ο Ρώσος». Δεδομένου ότι αρκετοί μαθητές του σχολείου μας έχουν μικρασιατική καταγωγή και ότι οι ευλαβείς πρόσφυγες έφεραν το σκήνωμα του Οσίου Ιωάννου του Ρώσου από το Προκόπι της Καρπαδοκίας στο Νέο Προκόπιο της Ευβοίας με την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1924, σκεφτήκαμε ότι τα παιδιά θα μπορούσαν να προσεγγίσουν αυτό το ιστορικό γεγονός μέσα από την ιστορία του Οσίου Ιωάννη του Ρώσου, την τιμή που του αποδιδόταν τόσο στη Μικρά Ασία όσο και στον ελλαδικό χώρο. Εξάλλου, η ιστορία του Οσίου Ιωάννη ταυτίζεται εν πολλοίς με την ιστορία των προκοπιέων προσφύγων της Εύβοιας. Το άφθαρτο σκήνωμά του λειτουργεί σήμερα ως σημείο αναφοράς και κέντρο συσπείρωσης των απογόνων των μικρασιατών και ιδιαιτέρως των προκοπιέων προσφύγων και η παρουσία του στο Προκόπι Ευβοίας αποτελεί μέρος της καθημερινότητας των μαθητών του σχολείου μας.

Η οργάνωση των σχετικών δραστηριοτήτων βασίστηκε στις αρχές της βιωματικής μάθησης (μάθηση μέσω δραστηριοτήτων, ομαδοσυνεργατική μάθηση, συνομιλία με απογόνους προσφύγων), της διδακτικής αξιοποίησης των ΤΠΕ

(Δαγδιλέλης, Β. κ.α. 2013), όπως ο διαδραστικός πίνακας, το εργαστήριο πληροφορικής και τα λογισμικά επεξεργασίας κειμένου και οπτικού υλικού, και τέλος της μουσειακής αγωγής και της μάθησης μέσα από τα αντικείμενα-εκθέματα (Durbin et al. 1990: 4-10). Τέλος, τα τελικά παραγόμενα είναι μια ψηφιακή αφήγηση και ένας δραματοποιημένος διάλογος (παιχνίδι ρόλων) μεταξύ ενός Μικρασιάτη κι ενός γηγενή της Εύβοιας.

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ:

Γνωστικοί στόχοι:

Μέσω των δραστηριοτήτων του σχεδίου μαθήματος οι μαθητές επιδιώκεται:

- να γνωρίσουν τον βίο του Οσίου Ιωάννη, την πορεία του σκηνώματός του και τους τρόπους απόδοσης τιμής προς το πρόσωπό του (γιορτές, τάματα κ.α.),
- να μάθουν τον τρόπο ζωής των Καππαδοκών τόσο στην Καππαδοκία όσο και στην κυρίως Ελλάδα (πολιτισμός και κοινωνική οργάνωση),
- να εξοικειωθούν με το ιστορικό πλαίσιο της ανταλλαγής πληθυσμών με αφορμή την περίπτωση των Προκοπιέων της Καππαδοκίας και
- να κατανοήσουν τη σημασία των αρχαιολογικών τεκμηρίων και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς των ανταλλάξιμων για την ανασύσταση των γεγονότων της ανταλλαγής των πληθυσμών.

Δεξιότητες - γραμματισμοί:

Μετά το τέλος του σχεδίου μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές να μπορούν:

- να αντλούν πληροφορίες από μουσειακά εκθέματα, ιστορικές πηγές και λογοτεχνικά κείμενα ώστε να τις αξιοποιούν σε δημιουργικές δραστηριότητες,
- να δημιουργήσουν μια ψηφιακή αφήγηση/ φωτο-ιστορία (σχετική με τη ζωή των Προκοπιέων στην Καππαδοκία πριν την ανταλλαγή των πληθυσμών) και
- να συνθέσουν ένα παιχνίδι ρόλων – δραματοποιημένο διάλογο ανάμεσα σε έναν προκοπιανό πρόσφυγα και έναν γηγενή κάτοικο του Αχμέτ Αγά.

Στάσεις ζωής

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- να συνειδητοποιήσουν το ευμετάβολο της ανθρώπινης κατάστασης (από πλούσιος φτωχός, από νοικοκύρης άστεγος, από ντόπιος ξένος κλπ.) και να αντλήσουν δύναμη και αισιοδοξία από το παράδειγμα των προσφύγων που αγωνίστηκαν και πρόκοψαν και
- να αποκτήσουν ενσυναίσθηση και διάθεση αλληλεγγύης προς τους πρόσφυγες και τους κατατρεγμένους κάθε εποχής και τόπου.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Το συγκεκριμένο σχέδιο μαθήματος εστιάζει στην ανταλλαγή πληθυσμών και ειδικότερα στην περίπτωση των Προκοπιέων της Καππαδοκίας, την προσεγγίζει μέσω της ιστορίας του Οσίου Ιωάννη του Ρώσου και διακρίνεται σε τρεις φάσεις (6 διδακτικές ώρες). Στην α΄ φάση η τάξη βρίσκεται σε ολομέλεια στην αίθουσα διδασκαλίας και μέσα από επεξεργασία φωτογραφιών και άλλων ιστορικών και λογοτεχνικών πηγών οι μαθητές εξοικειώνονται με το ιστορικό πλαίσιο της μικρασιατικής καταστροφής και της ανταλλαγής των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας το 1924 και ευαισθητοποιούνται για το δράμα της προσφυγιάς (1 διδακτική ώρα). Στη β΄ φάση, οι μαθητές επισκέπτονται το Μουσείο Μικρασιατικού Πολιτισμού Προκοπίου. Υλοποιώντας ποικίλες δραστηριότητες αφενός αντιλαμβάνονται ότι τόσο η παρουσία του σκηνώματος του Οσίου Ιωάννου του Ρώσου στον ομώνυμο προσκυνηματικό ναό του Ν. Προκοπίου Ευβοίας όσο και της παλιάς λάρνακάς του στο εν λόγω μουσείο αποτελεί άμεση συνέπεια της ανταλλαγής των πληθυσμών και αφετέρου παρακολουθούν την ιστορία των ανταλλάξιμων μέσα από προσωπικές μαρτυρίες προσφύγων και των απογόνων τους και, αφού χωριστούν σε ομάδες, καταγράφουν τα βασικά σημεία των μαρτυριών και επεξεργάζονται επιλεγμένα εκθέματα του μουσείου (2 διδακτικές ώρες). Στην γ΄ και τελευταία φάση, οι μαθητές, χωρισμένοι και πάλι σε ομάδες, υλοποιούν μέσα στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου τις διάφορες συγκεκριμενικές δραστηριότητες εν μέρει με χρήση ΤΠΕ, τις οποίες θα παρουσιάσουν στο τέλος του σχεδίου εργασίας στην αίθουσα διδασκαλίας (3 διδακτικές ώρες). Η χρονική διάρκεια κάθε βήματος της διδακτικής πορείας επισημαίνεται με αριθμό λεπτών εντός αγκύλης.

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΥΛΙΚΟΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

Για την υλοποίηση των παραπάνω δραστηριοτήτων χρειάζεται:

- α) για την α΄ φάση (1η διδακτική ώρα), εντός της αίθουσας διδασκαλίας, φορητός υπολογιστής, προβολικό σύστημα και φύλλα εργασίας,
- β) για τη β΄ φάση (2η και 3η διδακτική ώρα), εντός του μουσείου, φορητός υπολογιστής, προβολικό σύστημα και φύλλα εργασίας.
- γ) για το α΄ μέρος της γ΄ φάσης (4η και 5η διδακτική ώρα), εντός του εργαστηρίου πληροφορικής, σταθερούς ηλεκτρονικούς υπολογιστές με πρόσβαση στο διαδίκτυο.

δ) για το β' μέρος της γ' φάσης (6η διδακτική ώρα), εντός της αίθουσας διδασκαλίας, φορητός υπολογιστής και προβολικό σύστημα ή διαδραστικός πίνακας.

Επίσης, καθ' όλη τη διάρκεια της υλοποίησης του σχεδίου δράσης οι μαθητές έχουν ανά ομάδα και έναν φάκελο, όπου φυλάσσουν τα διάφορα φύλλα εργασίας (ατομικά και ομαδικά), ώστε να τα έχουν διαθέσιμα σε κάθε βήμα του σχεδίου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Α΄ φάση

1η ώρα (Αίθουσα διδασκαλίας)

Ενώ οι μαθητές βρίσκονται σε ολομέλεια στην αίθουσα διδασκαλίας, με τη βοήθεια προβολικού συστήματος τους δείχνουμε μία φωτογραφία με εκθέματα από την έκθεση με τίτλο [«ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ: Λάμψη – Καταστροφή – Ξεριζωμός – Δημιουργία»](#) που φιλοξενείται στο Μουσείο Μπενάκη στο κτήριο της οδού Πειραιώς 138 (από 15/09/2022 έως 12/02/2023). Τα εκθέματα είναι [δυο μπόγοι, μια βαλίτσα, ένα μπαούλο και ένα χαλάκι](#).

Στη συνέχεια, καλούμε τα παιδιά να σκεφτούν ποια θα μπορούσε να είναι η χρήση τους. Αφού ακούσουμε τη λέξη «ταξίδι», τη γράφουμε μέσα σε έναν κύκλο στον πίνακα και βάζουμε ακτίνες γύρω από τον κύκλο-ήλιο, ώστε να συμπληρωθούν συναφείς έννοιες μέσω καταγισμού ιδεών και ερωταποκρίσεων (π.χ. Ποιοι και γιατί ταξιδεύουν; Σε τι τους χρησίμευαν τα συγκεκριμένα αντικείμενα;). Ύστερα αποκαλύπτουμε στους μαθητές τις επεξηγηματικές επιγραφές με την περιγραφή του κάθε εκθέματος του Μουσείου Μπενάκη ([επιγραφή μπόγου](#), [επιγραφή χαλιού](#), [επιγραφή βαλίτσας και μπαούλου](#)) [10']. Έτσι, από το γενικό περνάμε στο ειδικό, μια και η βαλίτσα είναι από τη Σμύρνη και το χαλάκι είναι αυτό με το οποίο μια Μικρασιάτισσα σκέπαζε τα παιδιά της στο πλοίο που τους έφερνε στην Ελλάδα. Επομένως, έχουμε μια καλή αφορμή για να παρουσιάσουμε το ιστορικό πλαίσιο της μικρασιατικής καταστροφής μέσα από την προβολή και την επεξεργασία [χάρτη του μικρασιατικού πολέμου](#) από το βιβλίο Ιστορίας Γ΄ Γυμνασίου στο ψηφιακό σχολείο (στο έντυπο βιβλίο σελ. 106) και να συζητήσουμε με τους μαθητές για τα βασικά γεγονότα του Μικρασιατικού πολέμου (αδρομερής αναφορά): έναρξη και λήξη του πολέμου, οι σχετικές συνθήκες (Συνθήκη Σεβρών, Συνθήκη της Λωζάνης), σκοπός της Μικρασιατικής εκστρατείας και απώτατο όριο προέλασης του ελληνικού στρατού, υποχώρηση του ελληνικού στρατού, καταστροφή της Σμύρνης [10']. Στη συνέχεια οι μαθητές προκειμένου να προσεγγίσουν το δράμα της προσφυγιάς, διαβάζουν την πηγή με το απόσπασμα [«3. Στον δρόμο για την προσφυγιά»](#) από το μυθιστόρημα του Κοσμά Πολίτη «Στου Χατζηφράγκου» (στο έντυπο βιβλίο Ιστορίας Γ΄ Γυμνασίου, σελ. 107) και στη συνέχεια πραγματοποιούν τη δραστηριότητα [«Το οδοιπορικό των προσφύγων μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή»](#), η οποία βρίσκεται διαθέσιμη στο Φωτόδεντρο του Ψηφιακού Σχολείου και δίνει στους μαθητές τη

δυνατότητα μέσω του διαδραστικού πίνακα να τοποθετήσουν σε χρονολογική σειρά φωτογραφίες σχετικές με τις κυριότερες φάσεις της περιπέτειας των προσφύγων: 1) έξοδος, 2) στο πλοίο, 3) άφιξη, 4) καραντίνα, 5) προσωρινή εγκατάσταση, 6) μόνιμη εγκατάσταση, 7) αναζήτηση συγγενών [15’]. Οι φάσεις αυτές θα αποτελέσουν σημείο αναφοράς για αρκετές δραστηριότητες των επόμενων φάσεων του σχεδίου μαθήματος. Η ώρα τελειώνει με συμπλήρωση και συζήτηση ατομικού φύλλου εργασίας (Φύλλο Εργασίας Α΄) σχετικά με την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων του Μικρασιατικού πολέμου και της συνακόλουθης καταστροφής και τα συναισθήματα που προκάλεσε στους μαθητές η προσέγγιση του ζητήματος των προσφύγων [10’]. Τέλος, ενημερώνουμε τους μαθητές ότι οι επόμενες δύο ώρες θα διεξαχθούν στο Μουσείο Μικρασιατικού Πολιτισμού Προκοπίου και τους θυμίζουμε να προετοιμάσουν ερωτήσεις βάσει των φάσεων της περιπέτειας των προσφύγων, τις οποίες θα υποβάλουν κατά την πραγματοποίηση της β΄ φάσης στους απογόνους των προσφύγων.

Β΄ φάση

2^η ώρα (Μουσείο Μικρασιατικού Πολιτισμού Προκοπίου – αίθουσα διαλέξεων)

Μετά την προσέγγιση γενικά της μικρασιατικής καταστροφής την προηγούμενη ώρα οι μαθητές στη δεύτερη ώρα επισκέπτονται το Μουσείο Μικρασιατικού Πολιτισμού Προκοπίου, όπου στην αίθουσα διαλέξεων εστιάζουν στην περίπτωση των Προκοπιέων προσφύγων από την Καππαδοκία. Αρχικά, δίνουμε στους μαθητές έντυπο ατομικό φύλλο εργασίας (ή τους το προβάλλουμε μέσω προβολικού συστήματος το Φύλλο Εργασίας Β΄) με ερωτήματα κλειστού τύπου, προτρέποντάς τους να εξοικειωθούν με αυτά για λίγα λεπτά, και αμέσως μετά τους προβάλλουμε ένα σύντομο [βίντεο με το βίο του Οσίου Ιωάννη του Ρώσου](#). Μετά το πέρας του βίντεο οι μαθητές απαντούν στα ερωτήματα, ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι το θρησκευτικό συναίσθημα αποτελούσε συνεκτικό στοιχείο των Προκοπιέων, ιδιαίτερα μετά την εγκατάλειψη της ελληνικής γλώσσας [10’]. Στη συνέχεια γίνεται ανάγνωση του κειμένου «[Προκόπι, κλαίει η καρδιά μ’ κι αναστενάζει](#)» που αποτελεί προσωπική μαρτυρία προκοπιανού πρόσφυγα διαθέσιμη στο διαδίκτυο και αναφέρεται στη ζωή των Προκοπιέων και στην απόδοση τιμής στον Όσιο Ιωάννη πριν την ανταλλαγή. Δείχνουμε το κείμενο με το διαθέσιμο προβολικό σύστημα της αίθουσας και η ανάγνωση γίνεται από μαθητές. Κατόπιν, συστήνουμε στους μαθητές προσκεκλημένο

απόγονο/προσκεκλημένους απογόνους των ανταλλάξιμων και ακούμε από αυτόν/αυτούς την προσωπική μαρτυρία του/τους για τη ζωή των προσφύγων στο Προκόπι Ευβοίας μετά την ανταλλαγή. Επίσης, οι μαθητές μπορούν να υποβάλλουν στους προσκεκλημένους τις προετοιμασμένες ή άλλες ερωτήσεις που θα σκεφτούν εκείνη τη στιγμ. Εναλλακτικά, μπορούμε να αναπαράγουμε/διαβάζουμε μέσω του προβολέα την ηχογραφημένη/απομαγνητοφωνημένη συνέντευξή του/τους. Επίσης, κατά τη διάρκεια της συζήτησης με τους προσκεκλημένους μπορούμε, εάν το θεωρήσουμε σκόπιμο, να αξιοποιήσουμε ιστοσελίδα ψηφιακών καρτών (π.χ. Χάρτες της Google) για να υποδεικνύουμε στους μαθητές τα σημεία στα οποία αναφέρονται ενδεχομένως οι απόγονοι των προσφύγων και από τα οποία πέρασαν οι πρόσφυγες κατά την μαρτυρική έξοδό τους από τη Μικρά Ασία προκειμένου [15’].

Στη συνέχεια, χωρίζουμε τους μαθητές σε δύο ομάδες των 7 ατόμων: Ομάδα Α’ «Πριν την ανταλλαγή» και Ομάδα Β’ «Μετά την ανταλλαγή», οι οποίες πραγματοποιούν παράλληλα ξεχωριστές δραστηριότητες. Αφ’ ενός, δίνουμε στην Α’ ομάδα έντυπο το κείμενο «Προκόπι, κλαίει η καρδιά μ’ κι αναστενάζει» με χωρισμένες εκ των προτέρων τις ενότητες και βοηθούμε τους μαθητές της να χωρίσουν να σημειώσουν λέξεις-κλειδιά και πλαγιότιτλους σε ειδικά διαμορφωμένο φύλλο εργασίας (φύλλο εργασίας Γ’). Έτσι προκύπτουν οι πρώτες πληροφορίες για τη ζωή των Προκοπιέων της Καλπαδοκίας, το ναό του Οσίου Ιωάννη, το πανηγύρι του, τον ξεριζωμό των κατοίκων και τον τρόπο φυγάδευσης του σκηνώματος του Οσίου [20’]. Αφ’ ετέρου, στη Β’ ομάδα προβάλλουμε φωτογραφίες με την περιφορά του σκηνώματος του Οσίου Ιωάννου στο Προκόπι Ευβοίας από [πρόσφατη πανήγυρη του Οσίου \(2022\)](#) καθώς και φωτογραφίες τοιχογραφιών στον προσκυνηματικό ναό του Οσίου με σχετικά [πρόσφατα θαύματά](#) του και τέλος τους δίνουμε (ή τους διαβάζουμε) το κείμενο «Όπως βεβαιώνει η ίδια μια ηλικιωμένη κύπρια θεραπεύτηκε τελείως» (Επισκόπου Χαλκίδος Χρυσοστόμου 2014: 214), επισημαίνοντας ότι η θαυματουργική παρουσία του Οσίου αποτελεί μαγνήτη για χιλιάδες προσκυνητές μέχρι σήμερα. Έπειτα, προτρέπουμε τους μαθητές να ανακαλέσουν τις πληροφορίες από την προσωπική μαρτυρία του απογόνου των προσφύγων, τις οποίες καταγράφουν σε σχετικό φύλλο εργασίας (Φύλλο εργασίας Δ’) δομημένο βάσει των κυριότερων φάσεων της περιπέτειας των προσφύγων (βλ. 1^η διδακτική ώρα) και συγκρίνουν παλαιότερους με σύγχρονους εορτασμούς του Οσίου Ιωάννη, προκειμένου να συνειδητοποιήσουν ότι οι εορτασμοί αυτοί αποτελούν διαχρονικά αφορμή

συσπείρωσης των προσφύγων και των απογόνων τους και σημείο αναφοράς για πολλούς ορθοδόξους πιστούς από την Ελλάδα και το εξωτερικό [20'].

Έτσι οι μαθητές προετοιμάζονται για την επίσκεψη στον χώρο των εκθεμάτων στο ισόγειο, η οποία θα πραγματοποιηθεί στην επόμενη (3^η) διδακτική ώρα. Υποδεικνύεται στις ομάδες των μαθητών να διατηρήσουν τα φύλλα εργασίας που συμπλήρωσαν κατά τη 2^η διδακτική ώρα, προκειμένου να τα αξιοποιήσουν σε επόμενες δραστηριότητες.

3^η ώρα (Μουσείο Μικρασιατικού Πολιτισμού Προκοπίου Ευβοίας – χώρος εκθεμάτων και προσκυνηματικός Ιερός Ναός Οσίου Ιωάννου Προκοπίου Ευβοίας)

Η 3^η ώρα του σχεδίου δράσης διεξάγεται στον χώρο εκθεμάτων του Μουσείου Μικρασιατικού Πολιτισμού Προκοπίου και εν μέρει στον παρακείμενο προσκυνηματικό ναό του Οσίου Ιωάννη του Ρώσου. Αφού γίνει μία σύντομη ενημέρωση για τον χώρο και τα εκθέματα, οι μαθητές χωρίζονται στις δύο ομάδες που συγκροτήθηκαν κατά την προηγούμενη διδακτική ώρα και ορίζονται οι ρόλοι μέσα σε κάθε ομάδα (γραμματέας, συντονιστής) προκειμένου να προχωρήσουν σε ανάλυση ορισμένων εκθεμάτων.

Συγκεκριμένα, οι μαθητές της Α' ομάδας καλούνται να εντοπίσουν εκθέματα που σχετίζονται με την τιμή που αποδιδόταν στον Όσιο Ιωάννη στο Προκόπι Καππαδοκίας, ενώ οι μαθητές της Β' ομάδας εντοπίζουν εκθέματα που σχετίζονται με την τιμή προς τον Όσιο στο Προκόπι Ευβοίας, αξιοποιώντας τις επεξηγηματικές επιγραφές τους. Οι μαθητές της Α' ομάδας προωθούνται στην πρώτη ενότητα των μουσειακών εκθεμάτων, όπου αναμένεται να εντοπίσουν την ξύλινη λάρνακα του Οσίου Ιωάννη του Ρώσου με την εικόνα του στο κάλυμμά του, το μεταξωτό βήλο από τον αρχικό ναό του Οσίου στο Προκόπι Καππαδοκίας με την εικόνα του Οσίου στο κέντρο του και τον ασημένιο δίσκο αντιδώρου πάλι από τον προαναφερθέντα ναό με την σφυρήλατη εικόνα του Οσίου στον ομφαλό του, τα οποία φωτογραφίζουν. Οι μαθητές της Β' ομάδας προωθούνται προς την τελευταία ενότητα εκθεμάτων, όπου αναμένεται να εντοπίσουν τα συρματερά και τα σφυρήλατα παραδοσιακά κοσμήματα-τάματα των ελλαδιτών προσκυνητών, τα οποία και αυτοί φωτογραφίζουν [10']. Στη συνέχεια, οι ομάδες προχωρούν με τη δική μας υποστήριξη σε ανάλυση των εκθεμάτων συμπληρώνοντας φύλλο εργασίας με σχετικές ερωτήσεις (Φύλλο

Εργασίας Ε΄: Τι; Υλικό/τεχνική; Ποιος, πότε και γιατί το δημιούργησε; Ποια ήταν η χρήση του;).

Από τη δραστηριότητα οι μαθητές της Α΄ ομάδας αναμένεται να αντιληφθούν ότι οι Προκοπιανοί της Καππαδοκίας είχαν φτάσει σε υψηλό οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο κατά το β΄ μισό του 19^{ου} αιώνα και τις πρώτες δύο δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα και ότι κατά την ίδια χρονική περίοδο είχαν αναπτύξει ποικίλες διασυνδέσεις με τη Ρωσία, το Άγιον Όρος, την Κωνσταντινούπολη και άλλες περιοχές της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Μεσογείου, ώστε να είναι σε θέση να δημιουργούν και να χρησιμοποιούν τα υπό εξέταση αντικείμενα. Εξάλλου, οι μαθητές της Β΄ ομάδας αναμένεται να αντιληφθούν ότι οι ελλαδίτες προσκυνητές αγκάλιασαν από την πρώτη στιγμή τον Προσκυνηματικό Ναό του Οσίου Ιωάννη στο Προκόπι Ευβοίας προσφέροντας ως ένδειξη ευγνωμοσύνης για τα πολλά θαύματα του Οσίου ό,τι πιο πολύτιμο είχαν, όπως τα συρματερά και σφυρήλατα κοσμήματα, τα οποία αποτελούν τεκμήρια της λαϊκής τέχνης της Εύβοιας και άλλων περιοχών της Ελλάδας [20΄]. Στη συνέχεια, οι ομάδες παρουσιάζουν η μία στην άλλη σύντομα τα συμπεράσματά τους [10΄].

Επιπροσθέτως, οι μαθητές πριν επιστρέψουν στο σχολείο εισέρχονται στον παρακείμενο Ιερό Ναό του Οσίου Ιωάννου του Ρώσου και αφού προσκυνήσουν το σκήνωμα του Αγίου, κατατοπίζονται για τα σημεία ενδιαφέροντος και στη συνέχεια φωτογραφίζουν τα δύο μικρά μαρμάρινα λιοντάρια, τα οποία προέρχονται από τον αρχικό ναό του Οσίου στην Καππαδοκία και σήμερα είναι τοποθετημένα στις δύο πλευρές του επισκοπικού θρόνου του προσκυνήματος, τις τοιχογραφίες που απεικονίζουν την μαρτυρική έξοδο του σκηνώματος και των ανταλλάξιμων από τη γη της Καππαδοκίας έως την Εύβοια και τέλος το μαστούνη της Μαρίας Σιάκα, της ηλικιωμένης γυναίκας από την Κύπρο που θεραπεύτηκε θαυματουργικά από τον Όσιο. Ο σκοπός των δραστηριοτήτων αυτών είναι οι μαθητές να εμπλουτίσουν το οπτικό υλικό που αποκόμισαν από το μουσείο με επιπλέον στοιχεία σχετικά με όλες τις φάσεις της ιστορίας των προσφύγων (πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την ανταλλαγή), προκειμένου να τα αξιοποιήσουν σε επόμενες δραστηριότητες στο πλαίσιο των στόχων του σχεδίου δράσης.

Γ' φάση

4^η και 5^η ώρα (Εργαστήριο πληροφορικής)

Κατά την τέταρτη διδακτική ώρα οι μαθητές βρίσκονται στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου τους, όπου χωρίζονται σε 2 ομάδες (όχι αναγκαστικά της ίδιας συγκρότησης με τις προηγούμενες διδ. ώρες) και προβαίνουν σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, αξιοποιώντας τις πηγές και το εποπτικό υλικό που τους έχει προβληθεί, το φωτογραφικό υλικό που έχουν συγκεντρώσει από την επίσκεψή τους στο Μουσείο και τον προσκυνηματικό ναό του Οσίου Ιωάννη, καθώς και τις δραστηριότητες που έχουν προηγηθεί. Ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί την εργασία των ομάδων, δίνει εξηγήσεις, επιλύει απορίες, εξομαλύνει τυχόν διαφωνίες, βοηθά στην ανάκληση των πληροφοριών, παραπέμπει σε πηγές. Οι δραστηριότητες είναι οι εξής:

Ομάδα Α': Δημιουργία ψηφιακής αφήγησης (φωτο-ιστορίας) με χρήση λογισμικού δημιουργίας παρουσιάσεων (Microsoft Powerpoint ή παρόμοιο), (φωτο)κολάζ ή αφίσας για τη ζωή των Προκοπιέων στην Καπαδοκία πριν την ανταλλαγή με χρήση του διαδικτυακού εργαλείου επεξεργασίας φωτογραφιών και δημιουργίας κολάζ fotor (<https://www.fotor.com/>). Οι μαθητές ενθαρρύνονται να αξιοποιήσουν το φωτογραφικό και άλλο υλικό που συνέλεξαν κατά τις προηγούμενες δραστηριότητες καθώς και να αναζητήσουν επιπλέον υλικό από το διαδίκτυο και βιβλία σχετικά με το Προκόπι της Καπαδοκίας και της Εύβοιας (βλ. Καλέμη, Α. 2001. *Ο Κηρέας της Εύβοιας*. Ευπραξιαδη, Λ. 1974. *Προκόπι Καπαδοκίας. Πατρίδα μου. (Ιστορία και Λαογραφία)*) [45'+45'].

Ομάδα Β': Παιχνίδι ρόλων: Λίγο μετά την ανταλλαγή, ένας νεοφερμένος προκοπιανός πρόσφυγας συνομιλεί με έναν ντόπιο Ευβοιώτη για τη μαρτυρική έξοδο του ελληνισμού από τη γη της Καπαδοκίας. Οι μαθητές ενθαρρύνονται μέσα στο διάλογο να αξιοποιήσουν όσο περισσότερες πληροφορίες συνέλεξαν για τα γεγονότα της ανταλλαγής, τους πρόσφυγες, τα εκθέματα και τα άλλα κειμήλια που επεξεργάστηκαν [45'+45'].

6^η ώρα (Αίθουσα διδασκαλίας)

Την 6^η ώρα οι μαθητές χωρισμένοι σε δύο ομάδες παρουσιάζουν τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων τους (τελικά παραγόμενα). Τα κριτήρια αξιολόγησής της παρουσίασης έχουν δοθεί στους μαθητές εξαρχής (σαφήνεια,

συντομία, οργάνωση πληροφοριών και λοιπών πηγών, χαρακτηριστικά του κάθε κειμενικού είδους). Αφού παρουσιάσει η πρώτη ομάδα την ψηφιακή αφήγηση που έχει φτιάξει, ακολουθεί συζήτηση για τα δυνατά κι αδύνατα σημεία της εργασίας και γίνονται προτάσεις για βελτιώσεις. Το ίδιο συμβαίνει και ύστερα από την παρουσίαση του δραματοποιημένου διαλόγου από τη δεύτερη ομάδα. Στο τέλος οι μαθητές συμπληρώνουν ατομικά φύλλα αυτοαξιολόγησης.

ΤΕΛΙΚΑ ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΑ

Ομάδα Α΄: Δημιουργία ψηφιακής αφήγησης (φωτο-ιστορίας), κολάζ ή αφίσας για τη ζωή των Προκοπιανών στην Καπαδοκία πριν την ανταλλαγή.

Ομάδα Β΄: Παιχνίδι ρόλων: Λίγο μετά την ανταλλαγή, ένας νεοφερμένος προκοπιανός πρόσφυγας συνομιλεί με έναν ντόπιο Ευβοιώτη για τη μαρτυρική έξοδο του ελληνισμού από τη γη της Καπαδοκίας.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ – ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Οι δράσεις της 2^{ης} ώρας (1^η ώρα στο Μουσείο) θα μπορούσαν να υλοποιηθούν και στη τάξη, πριν από την επίσκεψη, αλλά προκρίθηκε η αίθουσα διαλέξεων του Μουσείου, ώστε να μην υπάρχει χρονική απόσταση από τις δραστηριότητες της 3^{ης} ώρας στον εκθεσιακό χώρο του Μουσείου. Ωστόσο, είναι πιθανό αυτό το δίωρο να είναι πολύ γεμάτο από δραστηριότητες και αυτό μπορεί να κουράσει τους μαθητές.

Επιπλέον, η διδακτική αυτή πρόταση προσπαθεί να προσεγγίσει το γενικό (Μικρασιατική Καταστροφή) μέσα από το ειδικό (περίπτωση Προκοπιέων προσφύγων) και μάλιστα μέσα από την κομβικής σημασίας παρουσία και πορεία του ιερού σκηνώματος του Οσίου Ιωάννου του Ρώσου. Με αυτά τα δεδομένα φαίνεται να παρουσιάζει ορισμένους περιορισμούς ως προς την υλοποίησή της (επίσκεψης στο ΜΜΠΠ και στον ιερό ναό του Οσίου Ιωάννη). Θα μπορούσε όμως να υλοποιηθεί προσαρμοσμένη στις παραμέτρους της κάθε τάξης, του κάθε σχολείου και του κάθε τόπου (οικογενειακά κειμήλια προσφύγων, προσφυγικές κατοικίες, επίσκεψη σε σχετικές εκθέσεις κ.ά.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Γιασεμάκη Ελισάβετ, «[Προκόπι, κλαίει η καρδιά μ' κι αναστενάζει](#)». Διαθέσιμο στο:

<https://mikrasiatis.gr/patrida-mou-einai-to-prokopi/>

Δαγδιλέλης, Β. & άλ. (2013). Επιμόρφωση εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση και εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη. Επιμορφωτικό υλικό για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης. Τεύχος 1: Γενικό Μέρος. Γ' έκδοση, αναθεωρημένη και εμπλουτισμένη. Πάτρα: Υ.Π.Θ.Π.Α., Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Διεύθυνση Επιμόρφωσης και Κατάρτισης (ΔΕΚ). Διαθέσιμο στο: http://npapadimitropoulos.files.wordpress.com/2012/10/ylikokse_geniko_mer os_c_201304_2.pdf

Durbin, G., Morris, S. and Wilkinson, S. (1990). *A Teacher's Guide to Learning from Objects*. English Heritage.

Ευπραξιάδη, Λ. (1974). *Προκόπι Καππαδοκίας. Πατρίδα μου (Ιστορία και Λαογραφία)*. Θεσσαλονίκη.

Ιερά Μητρόπολη Γαλλίας, «Ο Όσιος Ιωάννης ο Ρώσος - Ακούστε παιδιά!». Βίντεο για τον βίο του Οσίου Ιωάννου του Ρώσου από την. Διαθέσιμο στο <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=tS6YLP8uDP0&feature=youtu.be>

Καλέμη, Αλ. (2001). *Ο Κηρέας της Εύβοιας. Ένας παράδεισος στη γειτονιά των Ελλήνων*. Αθήνα: Εκδόσεις Κίνητρο Ε. Καλέμη.

Λούβη, Ευ. & Δ. Χρ. Ξιφαράς (2012). *Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία, Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων & Ινστιτούτο Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Μικρά Ασία: Λάμψη – Καταστροφή – Ξεριζωμός – Δημιουργία»: περιοδική έκθεση του Μουσείου Μπενάκη και του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών με αφορμή τα 100 χρόνια από τη μικρασιατική καταστροφή. Πληροφορίες διαθέσιμες στο https://www.benaki.org/index.php?option=com_events&view=event&id=116124&lang=el

Φωτόδεντρο Μαθησιακά Αντικείμενα: «Το οδοιπορικό των προσφύγων μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή», διαθέσιμο στο <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9474>.

Χάρτης του Μικρασιατικού πολέμου και απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Κοσμά Πολίτη «Στου Χατζηφράγκου» από την 38^η ενότητα «Ο μικρασιατικός

πόλεμος (1919-1922)» του διδακτικού εγχειριδίου της Ιστορίας Γ΄ Γυμνασίου (Λιούβη, Ε., Ξιφαράς, Δ. Χρ. 2018. *Γ΄ Γυμνασίου Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία*. Πάτρα: ΙΤΥΕ Διόφαντος, σελ. 106-108) διαθέσιμα στο: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/5204/Istoria_G-Gymnasiou_html-empl/index8_38.html

Χρυσοστόμου (Τριανταφύλλου) Επισκόπου, Μητροπολίτου Χαλκίδος (2014). *Ο Όσιος Ιωάννης ο Ρώσος. Ο πολύαθλος και πρωταθλητής της υπομονής*. Αθήνα: Αποστολική Διακονία της Ελλάδος.

FOTOR: Διαδικτυακό εργαλείο για τη δημιουργία φωτοκολάζ, διαθέσιμο στον υπερσύνδεσμο: <https://www.fotor.com/>

Φωτογραφίες από τοιχογραφίες του Ι. Ναού του Οσίου Ιωάννη του Ρώσου όπου απεικονίζονται θαύμα του Οσίου Ιωάννη. Διαθέσιμες στο [https://oir.gr/polymesa/#iLightbox\[gallery-rw-1\]/33](https://oir.gr/polymesa/#iLightbox[gallery-rw-1]/33) & [https://oir.gr/polymesa/#iLightbox\[gallery-rw-1\]/43](https://oir.gr/polymesa/#iLightbox[gallery-rw-1]/43)

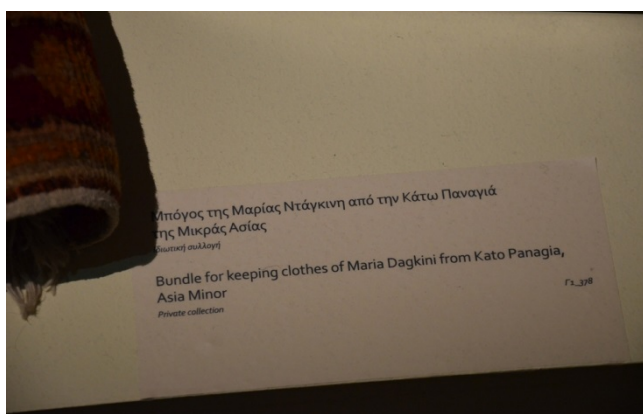
Φωτογραφίες από τη λιτανεία του σκηνώματος του Οσίου Ιωάννη την ημέρα της πανηγύρεώς του (27-5-2022). Διαθέσιμες στο [https://oir.gr/polymesa/#iLightbox\[gallery-rw-1\]/10](https://oir.gr/polymesa/#iLightbox[gallery-rw-1]/10)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

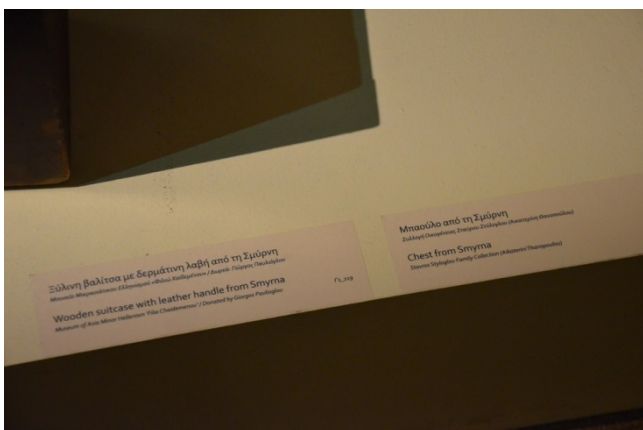
Εικόνα 1 Πηγή φωτογραφίας: αρχείο Δ. Τζιμώκα

Εκθέματα μπόγων, χαλιού, βαλίτσας και μπαούλου μικρασιατών προσφύγων

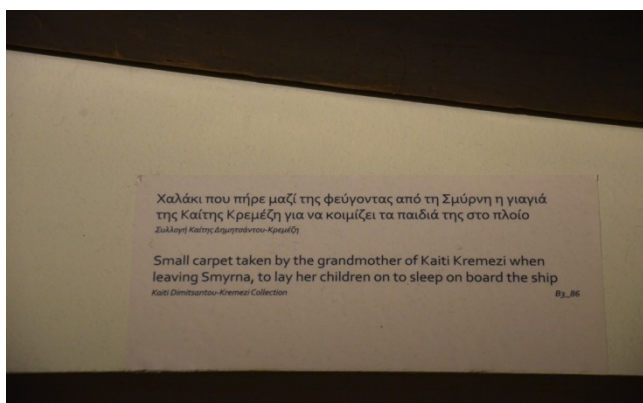
Εικόνα 2 Πηγή φωτογραφίας: αρχείο Δ. Τζιμώκα

Επεξηγηματική επιγραφή μπόγου

Εικόνα 3 Πηγή φωτογραφίας: αρχείο Δ. Τζιμώκα

Επεξηγηματικές επιγραφές βαλίτσας και μπαούλου

Εικόνα 4 Πηγή φωτογραφίας: αρχείο Δ. Τζιμώκα

Επεξηγηματική επιγραφή χαλιού